

Tööränne Euroopa Liidus – hiljutised suundumused ja poliitika

Kommenteeritud kokkuvõte

Sissejuhatus

ELi liikmesriikide sisene ja nende vaheline ränne on tagasihoidlik: 2010. aastal oli piiriüleses rändes osalev tööealine elanikkond (15–64-aastased) üksnes 0,3% ning piirkondadevahelises rändes ligikaudu 1% EL 27 elanikkonnast. Seevastu USAs on nelja peamise piirkonna vahelise rände määr 1,2% ning osariikidevahelise rände määr 2,4%. Sellegipoolest on tõendeid, et ELi rändevoogudes moodustavad üha suurema osa liikuvad töötajad, üheks põhjuseks on liikmesriigiti erinevad tööturutingimused.

Käesolev aruanne põhineb ELi 28 liikmesriigi ja Norra korrespondentide esitatud andmetel. Selles antakse ülevaade ELi rändemudelitest ja -suundumustest (nii sise- kui ka liikmesriikidevahelises rändes) majanduslanguse ajal. Peale selle kirjeldatakse riikide, piirkondlike ja kohalike valitsuste ning sotsiaalpartnerite rakendatavaid või soodustatavaid poliitikaalgatusi ja -meetmeid, mille abil toetatakse kas otseselt või kaudselt ELi kodanike piirkondadevahelist ja piiriülest liikuvust.

Poliitikataust

Hoolimata majanduskriisist ja tööpuuduse suurenemisest võib mõnes Euroopa riigis ja piirkonnas siiski täheldada tööjõupuudust ja oskuste nappust. Seetõttu pöörab Euroopa Komisjon jätkuvalt tähelepanu geograafilise liikuvuse edendamisele ning näeb selles strateegilist võimalust, mille abil tasakaalustada Euroopa tööturgudel pakkumist ja nõudlust. Sama seisukohta rõhutatakse ka tööhõive ja majanduskasvu strateegias „Euroopa 2020” ning 2012. aasta tööhõivepaketi, mille kohaselt on tööjõu otstarbekas ümberjaotamine ELi liikmesriikide vahel peamine tegur tulevase majanduskasvu tagamisel ning oluline vahend tööturgude moonutuste kõrvaldamisel. Liikuvust on võimalik parandada teistes riikides või piirkondades vabade töökohtade teabe jagamisega. Euroopa tööturuasutuste võrgustiku (EURES) suuremad

ressursid muudavad töötajail lihtsamaks ühenduse võtmise konkreetseid oskusi otsivate tööandjatega.

Kuigi ELi tasandil on geograafilise liikuvuse edendamine taas päevakorras, peetakse riikide tasandil sellest sageli olulisemaks rändevoogude negatiivset mõju tööturule, mis avaldub võimalikus sotsiaalses dumpingus, hoolekandesüsteemide võimalikus kuritarvitamises ning rahalises koormuses, mida mittetöötavad rändajad võivad tekitada vastuvõtjariikide hoolekandesüsteemides.

Peamised tähelepanekud

Kriisi tõttu vähenes ELi-sisene liikuvus, kuid alates 2011. aastast võib täheldada teatavat taastumist. Kriisi vahetu mõju ajal (aastatel 2008–2010) vähenes ELis märkimisväärselt üldine piiriülene liikuvus ja töötajate piiriülene liikuvus. Alates 2011. aastast võib üksteist toetavaid tõendeid arvesse võttes täheldada teatavat taastumist, kuid liikuvus on endiselt väiksem kui enne kriisi.

ELi-sisesel liikuvusel on ELi liikmesriikidesse suunduv rändes üha suurem osa. ELis väheneb kolmandate riikide kodanikest töötajate arv ning suureneb ELi kodanikest võõrtöötajate arv. Ajavahemikus 2008–2012 suurenes ELis kodanikest võõrtöötajate arv enam kui 800 000 võrra (6,6 miljonini), kuigi töötajate koguarv vähenes üle 5 miljoni võrra. ELi tööjõu-uuringu andmete kohaselt suurenes liikuvate töötajate osakaal kogu ELi tööealises elanikkonnas 2,6%-lt 2008. aastal 3%-le 2012. aastal.

Sellegipoolest on ELi-sisene liikuvus rahvusvahelises võrdluses suhteliselt väike. Olenemata vaba liikumist hõlbustavast ELi poliitikast näitavad üleeuroopalised ja riikide andmed, et liikuvus on eelkõige USAs võrreldes endiselt väike. Piiriülest liikuvust takistavad Euroopas peamiselt keele- ja kultuuribarjäärid.

Ida-läänesuunaline piiriülene liikuvus on lõuna-põhjasuunalisest liikuvusest suurem. Lõuna-Euroopa riikide ja Iirimaa majandussurutisest tulenevate suuremate rändevoogude peamised sihtriigid on Saksamaa ja Ühendkuningriik. Näiteks kasvas Kreekast ja Hispaaniast pärit rändajate arv aastatel 2007–2011 enam kui kaks korda. Ida-Euroopa liikmesriikidest läänepoolsetesse riikidesse suunduvate rändevoogudega võrreldes on aga see arv siiski suhteliselt väike.

Kriisi ajal halvenes ELi kodanikest võõrtöötajate positsioon tööturul võrreldes kohalike töötajate positsiooniga. 2008.–2012. aastal suurenes ELi kodanikest võõrtöötajate tööpuudus 5,5 protsendipunkti, kohalike töötajate tööpuudus aga 3,3 protsendipunkti. Ka tööhõive määr vähenes enam ELi kodanikest võõrtöötajate seas ning oli 2012. aastal suurem kui kohalikel töötajatel (vastavalt 66% ja 64,5%).

Piirkondadevaheline liikuvus on piiriülesest suurem. Ligikaudsete hinnangute järgi on tööjõu piiriülene liikuvus aastas (ligikaudu 0,2–0,3%) väiksem kui riigisisene piirkondadevaheline liikuvus (peamiste majanduspiirkondade vahel ligikaudu 1%).

Piirkondadevaheline liikuvus on suurem riikides, kus SKP elaniku kohta on kõrgem. Piirkondadevaheline liikuvus on väiksem Ida-Euroopa liikmesriikides ning suurem Austrias, Saksamaal, Põhjamaades ja Ühendkuningriigis. Austrias, Saksamaal ja Rootsis hakkas piirkondadevaheline liikuvus pärast kriisi suurenema – neis riikides taastus tööturg ja majandus pärast kriisi kõige kiiremini, mis näitab liikuvuse ja majanduskasvu vahelist positiivset korrelatsiooni.

Poliitikasoovitused

- Töötajate vaba liikumine võib aidata vähendada tööturu tasakaalustamatust ja kitsaskohti, arvestades ELi paljude liikmesriikide tööturu toimimise tööelise elanikkonna tööhõive suuri erinevusi.
- Geograafilist liikuvust edendavaid riiklikke ja piirkondlikke poliitikameetmeid on vähe isegi neis riikides, kus valitseb tööjõupuudus. Geograafilisi erinevusi aitavad muu hulgas ületada finantsstiimuleid sisaldavad aktiivsed tööturumeetmed, mis innustavad töötajaid mujale tööle minema. Teisalt tuleks tähelepanu pöörata

ka võimalikele negatiivsetele stiimulitele ehk nn „lõksudele”: töötajad elavad pigem sotsiaaltoetustest, kui võtavad vastu paremaid tööpakkumisi mujal.

- Väga vähe on hinnatud geograafilist liikuvust otseselt või kaudselt toetavaid riiklikke poliitikaalgatusi. Seetõttu ei ole ka sellise poliitika tõhususest kuigi palju tõendeid. Tuleks edendada kõnealuse poliitika hindamist, et toetada tõenduspõhist poliitikakujundamist ning parima tava algatuste levitamist.
- Uuringute kohaselt on sisserändajate integratsioonis üheks peamiseks takistavaks teguriks vähene kohaliku keele oskus, eelkõige kui teatud töökohtadel töötamiseks on õigusaktidega määratletud keeleoskuse nõuded. 14 ELi liikmesriigis pakutakse ELi kodanikest sisserändajatele keelekursusi, mida rahastatakse riigieelarvest. Peaks kaaluma, kuidas parandada ELi liikuvate töötajate juurdepääsu keelekursustele, pakkudes kursusi tasuta või mõõduka tasu eest, mille võiks õppurile teatava pädevustaseme saavutamisel hüvitada.
- Kiirendada tuleb Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku rakendamist. Mujal omandatud kvalifikatsiooni tunnustamise probleemid takistavad piiriülest liikuvust väga suurel määral. Kutsekvalifikatsioonide vastastikust tunnustamist käsitleva direktiivi kohaldamisala tõenäoliselt ei laienda, sest selleks peaks õppekavu teatud määral ühtlustama; Euroopa kvalifikatsiooniraamistik ning selle ühesugune lähenemisviis niivõrd ulatuslikke reforme aga ei nõua. Euroopa kvalifikatsiooniraamistikku rakendatakse riiklike kvalifikatsiooniraamistike alusel, sidudes need üldraamistikku, mis võimaldab kvalifikatsioonitasemeid võrrelda ning aitab riigi tööandjatel ja ametiasutustel mõista mujal omandatud kvalifikatsioone. Riikides, kus Euroopa kvalifikatsiooniraamistikku veel rakendatud ei ole, tuleks teha täiendavaid jõupingutusi, sest algselt pidi raamistik olema rakendatud 2012. aastaks.

Lisateave

Aruanne *Labour mobility in the EU: Recent trends and policies on* aadressil <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1456.htm>

Lisateavet annab teadusjuht John Hurley, e-post: joh@eurofound.europa.eu